

Universele levensdriften

Regisseur Luk Perceval heeft een toneelstuk gemaakt van het boek 'In ongenade' van J.M. Coetzee. Een klassieke tragedie die veel mensen aanspreekt. 'Een moderne Faust.'

Door Vincent Kouters

'Coetzee stelt de mens gelijk aan een dier, een straathond', zegt regisseur Luk Perceval. Hij heeft het over *In ongenade* (Disgrace) van J.M. Coetzee (1940), een boek waarvan hij zeer onder de indruk was.

De Vlaming, die de laatste jaren vooral in Duitsland werkt, besloot er een toneelvoorstelling van te maken. Aanstaaende zondag gaat *In ongenade* in première, als gastregie bij Toneelgroep Amsterdam. Gijs Scholten van Aschat speelt de hoofdrol: David Lurie, een hoogleraar die van de ene op de andere dag veroordeeld is tot een leven in schaamte en eenzaamheid.

Perceval: 'Volgens Coetzee is schaamte het enige verschil tussen mens en dier. Toch voelen we ons superieur en willen we macht over ze kunnen uitoefenen. En, door andere mensen tot dier te reduceren, ook over elkaar. Coetzee toont hoe dit werkt in een land waar de natuur enorm sterk is.'

Dat land is Zuid-Afrika, na de afschaffing van de apartheid. Het boek verscheen in 1999. De verhoudingen in de Zuid-Afrikaanse samenleving veranderen en de hoogleraar, 52, blank en gescheiden, ziet zichzelf vervreemden van zijn eigen land. Hij geeft les aan een universiteit in Kaapstad. Hij valt in ongenade als uitkomt dat hij een verhouding had met een van zijn studentes. Zijn baan, zijn reputatie en zijn comfortabele, beschaafde leven, alles verliest

hij. Hij vlucht naar het platteland, naar zijn dochter Lucy, die straathonden opvangt. Maar de rust is betrekkelijk. Op een dag worden ze overvallen door drie zwarte buurjongens. Deze verkrachten Lucy, maar zij wil geen aangifte doen. David Lurie kan zich niet verzoenen met zijn dochters harde, instinctieve manier van leven, overleven.

Volgens Perceval geeft Coetzee een veel complexer en brutaler beeld van Zuid-Afrika dan wij kennen. 'Hij heeft het niet simpelweg over een blanke onderdrukker en een zwarte onderdrukte, maar over individuen die proberen te overleven ten koste van elkaar. Wit of zwart, maakt niet uit. Mensen misbruiken elkaar. Om te overleven moet Lucy een zwarte man trouwen en haar eigen verkrachter opnemen in haar nieuwe familie.'

Zuid-Afrika is volgens hem een goede spiegel van een op drift geraakte maatschappij. Maar dit verhaal is universeel. 'Coetzee is niet voor niets een Nobelprijswinnaar.'

Dat *In ongenade* zo veel mensen aanspreekt, vindt de regisseur niet verwonderlijk. 'Het is een eenvoudig verhaal over Eros en Thanatos, een soort moderne Faust. Als een straathond loopt David Lurie zijn seksuele begeerte achterna. Tegelijk wordt hij geconfronteerd met zijn eigen vergankelijkheid en het feit dat hij geen functie meer heeft in de maatschappij. Dat zijn thema's die iedereen aangrijpt. Zo bezien is het een klassieke tragedie. Het toont de weg die ieder mens te gaan heeft. Of zoals Coetzee

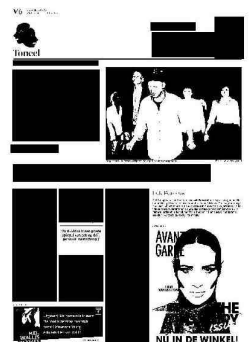
het uitdrukt: op een gegeven moment lekken we allemaal weg in een gat in de aarde.'

Het boek is voor toneel bewerkt door Josse de Pauw. Naast Gijs Scholten van Aschat spelen onder andere Janni Goslinga (Lucy), Felix Burleson (buurman Petrus) en Chris Nietvelt (buurvrouw Bev Shaw) mee.

Perceval: 'De bewerking van Josse heeft het verhaal zichtbaar gemaakt voor theater. Ondanks het duistere thema is het gevecht dat deze mensen leveren ook grappig. Je ziet een wanhopige intellectueel, die in al zijn hulpeloosheid racistisch en seksistisch wordt.'

'Ik merk dat men mijn voorstellingen graag het predicaat duister geeft, maar dat is mij te eenzijdig. *In ongenade* toont ons de onbedwingbare kracht van de natuur, niet alleen buiten ons maar ook in onszelf. Die kracht dwingt tot deemoed. Ik vind dat niet duister, eerder contemplatief. Het gaat over levensdrift en de wil tot overleven.'

In ongenade van Toneelgroep Amsterdam gaat 4 december in première in de Stadsschouwburg, Amsterdam. Daarna tournee t/m 24 maart: toneelgroep-amsterdam.nl

Luk Perceval

Met *In ongenade* keert de Vlaamse **Luk Perceval** na zes jaar terug in het Nederlandstalige theater. Hij is de oprichter van de Blauwe Maandag Compagnie (1984) en het Toneelhuis (1987), beide in Antwerpen. Legendarisch is de Shakespearebewerking *Ten Oorlog*, die hij maakte met Tom Lanoye. Nu is Perceval artistiek leider bij het Thalia Theater in Hamburg. Onlangs registreerde hij *Macbeth* op de Ruhrtriënnale.

J.M. Coetzee

John Maxwell Coetzee groeide op in Kaapstad, Zuid-Afrika, in een familie die afstamt van Nederlandse immigranten uit de 17de eeuw. In 2003 ontving hij de Nobelprijs voor de literatuur. Ook won hij tweemaal de Booker Prize: in 1984 voor *Wereld en wandel van Michael K* en in 1999 voor *In ongenade*. Deze kwam hij niet persoonlijk ophalen. De schrijver leidt tegenwoordig een persschuw leven in Australië.

**‘Zuid-Afrika is een goede
spiegel van een op drift
geraakte maatschappij’**

Regisseur Luk Perceval tijdens de repetitie van *In ongenade*.

Foto Jan Versweyveld